

**FREDRIK KÄRRHOLM**

# **GANGSTER- VÅLD**

**DEN NYA  
BROTTLIGHETEN**

fri tanke

# INNEHÅLL

|                                                       |         |
|-------------------------------------------------------|---------|
| Reality check .....                                   | 11      |
| Inledning .....                                       | 16      |
| <br>DEL I · Vad är problemet? .....                   | <br>21  |
| 1: Brutaliteten .....                                 | 23      |
| 2: Gängen .....                                       | 43      |
| 3: Dominansbeteende .....                             | 59      |
| 4: Anpassning .....                                   | 69      |
| <br>DEL II · Vad beror brottsligheten på? .....       | <br>77  |
| 5: De grundläggande orsakerna .....                   | 79      |
| 6: Moral och kultur .....                             | 89      |
| 7: Dysfunktionella områden .....                      | 110     |
| <br>DEL III · Hur kan vi minska brottsligheten? ..... | <br>117 |
| 8: Straff fungerar .....                              | 119     |
| 9: Etiken bör vägleda .....                           | 138     |
| 10: Repression räcker inte .....                      | 146     |
| <br>DEL IV · Varför är straffen så låga? .....        | <br>161 |
| 11: Lagen stiftas av politiker .....                  | 163     |
| 12: Den klassiska skolan .....                        | 174     |
| 13: Kriminologin .....                                | 183     |

|                                        |         |
|----------------------------------------|---------|
| 14: Den svenska modellen .....         | 190     |
| 15: 1900-talets vårdreformer .....     | 197     |
| 16: Otillräcklig korrigering .....     | 208     |
| <br>SLUTORD: 10 konkreta förslag ..... | <br>220 |
| <br>Noter .....                        | <br>225 |
| Litteratur .....                       | 232     |

# Inledning

PÅ ETT HEMLIGT och väl skyddat ställe finns polisens nationella ledningsplats. En kommunikationscentral från vilken ordningsmaktens arbete koordineras strategiskt vid omfattande terrordåd, samhällskriser eller andra allvarliga händelser av nationell karaktär.

I slutet av 2019 befann jag mig där, i den nationella staben för *Operation Rimfrost*. Målet var att slå tillbaka mot gängkriminaliteten i Malmö. Situationen i staden bedömdes vara så allvarlig att det krävdes en resursförstärkning och nationell samordning.

Operationen hade beslutats av chefen för Noa – Polismyndighetens nationella operativa avdelning. Noa ersatte 2015 den tidigare Rikskriminalpolisen och kan liknas vid en svensk motsvarighet till det amerikanska FBI. Noa består av en nationell polisiär underrättelsetjänst, en kvalificerad utredningsenhet, den nationella insatsstyrkan, polisflyget och flera andra tunga resurser. Chefen för Noa är också ställföreträdande rikspolischef och har mandat att besluta om insatser och resursförstärkningar i hela landet. Något situationen i Malmö nu krävde.

I Malmö, ett dygn före att operationen inleddes, hade en 15-årig pojke skjutits i huvudet.<sup>3</sup> Ett mord som närmast kan liknas vid en avrättning och som var ännu ett i en lång rad dödliga uppgörelser i staden. Nu var målet att minska dessa dåd genom att gripa fler kriminella och reducera antalet personer aktiva i gängmiljön.

Till kommanderingschef, med ansvar att leda operationen, utsågs polismästaren Stefan Hector. Med en bakgrund i nationella insatsstyrkan har han ett rykte som en både kompetent och offensiv polischef. Under hans ledning förstärktes Malmö med både utredare och poliser i yttre tjänst.

Framåtandan var stor.

Operationen bedrevs med utgångspunkt i underrättelseanalys. På kort tid identifierades tusentals aktiva kriminella individer. Fokuslistor upprättades över ett hundratal av de mest centrala personerna. Utredningstakten trappades upp. Samverkan skedde med andra myndigheter i Sverige och polis i andra länder. Husrannsakingar genomfördes, vapen beslagtogs och gatorna patrullerades. Möllevången rensades upp.

Efter fyra månader hade 400 vapen beslagtogs och 300 personer frihetsberövats.<sup>4</sup> Misstankarna gällde allt från ringa narkotikabrott till grova vapenbrott. En hel del av dessa hade åkt dit ändå, men långtifrån lika många. Operationen var en stor kraftansträngning från polisens sida.

Men gängkriminalitet är svår att bekämpa.

När dominerande aktörer frihetsberövas kliver andra fram och vill bli de nya herrarna på täppan, inte sällan med blodig konkurrens som följd. Och häri ligger ett stort problem: det svenska samhället rymmer ofantligt många pojkar och unga män med kriminella ambitioner – och som inte tvekar att använda våld.

När den nationella staben orienterade sig om läget kunde det konstateras att polisarbetet varit så effektivt att häktesplatserna var fulla. Men trots detta befann sig fortfarande tusentals gängkriminella på fri fot. Och i deras närhet och kretsar fanns (och finns) långt många fler yngre kriminella aspiranter – de så kallade svansarna.

Bara i Malmö finns tusentals barn som riskerar att lockas

in i kriminaliteten. Under 2019 fick kommunens socialtjänst orosanmälningar som berörde över 8 000 barn.<sup>5</sup> Många unga i Malmö utvecklar en kriminell livsstil redan i skolåldern. I början av 2020 var cirka 80 barn mellan 8 och 14 år inblandade i allvarlig kriminalitet i Malmö. Dessa ägnar sig åt personrån, vapenbrott och hantering av narkotika.<sup>6</sup> Problembilden är likartad i landets övriga större städer.

Totalt finns det 60 bostadsområden i Sverige som polisen klassificerar som utsatta, där läget bedöms vara *allvarligt*. Av dessa klassas 22 som *särskilt* utsatta.

Slutsiffrorna för helåret 2019 visade att det hade skett fler skjutningar per invånare i Uppsala jämfört med Malmö. 13,4 per 100 000 invånare i Uppsala, landets fjärdes största stad.<sup>7</sup>

Operation Rimfrost utvidgades.

Det handlade inte bara om resursförflyttningar, utan även om nya arbetsmetoder, utvecklad ledning och en mer offensiv taktik – vilket innebar att samtliga polisregioner i praktiken kom att omfattas av operationen.

Det bedrevs ett sjufrontskrig.

I juni 2020, när operationen avslutades, kunde det konstateras att skottlossningarna minskat i Malmö, men inte totalt i region Syd. Och i hela landet var skjutningarna, under årets fem första månader, fler (136) jämfört med motsvarande period föregående år (110).<sup>8</sup> Våldet hade således minskat i Malmö, men i andra delar av landet hade läget förvärrats.

Ingen i staben för Operation Rimfrost gav dock uttryck för någon uppgivenhet. Svensk polis är präglad av pliktöknsla, och defaitism förekommer sällan, men rimligen förstod alla inblandade att operationen mest hade varit *damage control*.

Det som uppnåddes – ett mindre våldsam Malmö – ska inte förringas, men effektens beständighet är dessvärre osäker.

Det finns en bitter realitet som alla poliser tvingas förlika sig med: Även om vi griper många kriminella och får dem dömda till fängelse är de flesta snart ute på gatan igen. Det genomsnittliga fängelsestraffet i Sverige är knappt 11 månader.<sup>9</sup> Av de som dömdes till fängelse 2019 hade 40 procent haft en frihetsberövande påföljd tidigare.<sup>10</sup> 8 140 personer som samma år var föremål för ett lagföringsbeslut hade tidigare blivit lagförda för brott vid minst tio (!) tillfällen.<sup>11</sup>

Sverige har ett nytt problem med gängkriminalitet i en omfattning och av en typ som vi inte sett tidigare. Vi har också ett gammalt problem med ett svagt rättsväsende och otillräckliga straff. I den här boken försöker jag beskriva dessa fenomen och hur vi kan komma till rätta med dem.

Mitt anslag är vetenskapligt, men detta är ingen vetenskaplig avhandling och ska inte läsas som en sådan. Jag har en masterexamen i kriminologi från University of Cambridge, men är ingen forskare. Jag är polis.

Vetenskapen är samtidigt en ocean. Det går inte att titta ned i ett vattenbryn och säga: Så här ser det ut! Jag har gjort mitt bästa för att göra en utblick, men varje sådan sker oundvikligen med en tolkning. Min analys är delvis en annan än den som anförts av tongivande kriminologer i Sverige. Något som i viss mån sannolikt beror på att jag besitter en erfarenhetsbaserad kunskap som ofta saknas i forskningsvärlden.

Jag har varit polis i över tio år, med en erfarenhet som sträcker sig från lokalt polisarbete i utsatta områden till bekämpning av organiserad brottslighet på nationell nivå. Mitt perspektiv är således, av naturliga skäl, i hög grad polisiärt. Det betyder emellertid inte att jag med denna essä gjort en exakt uttolkning av verkligheten. För den ambitionen är ämnet alltför komplicerat. Men essä betyder, som bekant, försök.

Det är dock ett angeläget försök – och ämnet är för mig högst personligt. Som polisman har jag på nära håll bevittnat gängens brutalitet, polisens otillräckliga förutsättningar och den orättvisa som svensk straffrätt innebär för dem som drabbats av kriminaliteten. Det i många fall onödiga lidande som drabbat otaliga brottsoffer och deras anhöriga är ett oförsvarligt politiskt svek.

Därmed är detta också en stridsskrift.

De flesta poliser och en hel del jurister kommer att hålla med mig, men färre straffrättsspecialister och kriminologer. Däri ligger också en del av problemet. Det finns hos många en ovilja att erkänna såväl allvaret i dagens brottsituation som bristerna med det svenska rättssystemet.

Den intellektuelles kamp för att förneka det uppenbara är aldrig så desperat som när verkligheten är obehaglig och oförenlig med hans förutfattade meningar och när ett fullständigt erkännande av detta skulle undergräva själva grundvalarna för hans världsåskådning.<sup>12</sup>

Theodore Dalrymple (1949–)